

Україна: площа 603,7 тис. км², населення 41,9 млн; 24 області, АРК, міста Київ і Севастополь; 136 районів; 1469 ОТГ; 29710 населених пунктів.

Київ (місто; засноване напр. V ст.; площа 839 км², населення 2870 тис. осіб)

IX–XIII ст. — центр Київської держави, 1132–1471 — Київського князівства, 1471–1667 — воєводства, 1648–1783 — коз. полку, 1708–1781, 1797–1925 —

губернії, 1781–1796 — намісництва; 1917–1920 — столиця УНР (1918 — Українська Держава), 1934–1991 — УСРР (до 1937), УРСР, з 1991 — столиця України.

Десятинна церква, 996, перший кам'яний храм, 1240 і 1936 зруйнована, зберігся фундамент.

Софійський собор (Софія Київська), перша половина XI ст., мозаїки Богоматері Оранти та Христа Вседержителя.

Золоті ворота 1018–24, реконструкція 1982; надбрамна церква.

Остромирове Євангеліє, 1056–1057, мініатюра «Євангеліст Лука». Переписане в Києві зі староболгарського оригіналу дияконом Григорієм для новгородського посадника Остромира. Пам'ятка укр. мови. Найдавніша точно датована вел. рукописна пам'ятка, створена за часів Київської держави. Зберігається в бібліотеці ім. М. Салтикова-Щедрина (Санкт-Петербург).

Софійський собор

Кисво-Печерська лавра

Монастирський комплекс

Успенський собор 1073–1078.

Ізборник Святослава 1073, мініатюра «Родина князя Святослава Ярославовича». Зберігається в Держ. іст. музеї (Москва).

Церква Спаса на Берестові, рубіж XI–XII ст., зруйнована 1482, відбудована в XVII ст.

Михайлівський Золотоверхий собор з мозаїчною композицією «Євхаристія», 1108–1113.

Кирилівська церква 1171; **Іллінська церква**, перша згадка 945, відбудована 1692.

Воскресенська церква 1696–1698, бароко.

Видубицький мон-р XI ст., **Георгіївський собор** 1696–1701, укр. бароко.

Храм споруджено коштом полковника Михайла Миклашевського.

П'ятирусний позолочений іконостас, спалений 1936, відновлюється.

Реставрація 1998–2007, арх-рка Раїса Бикова.

Вознесенський собор, 1722–1732.

Маріїнський палац, 1750–1755, арх-ри І. Мічурін, М. Васильєв, П. Неєлов, Ф. Неєлов, М. Сальников та ін,

Успенський собор

Михайлівський Золотоверхий собор

Георгіївський собор

Андріївська церква, 1747–1762, арх-р І. Мічурін за проектом В. Растреллі.

Художники О. Антропов, І. Вишняков, Г. Стеценко, І. Чайковський та ін.

Висота 46 м, з хрестом 50 м.

Круті чавунні сходи, балстрада.

Кловський палац, 1756, арх-ри П. Неєлов, С. Ковнір, бароко, нині Верховний Суд України.

Покровська церква на Подолі, 1766–1772, бароко, арх-р І. Григорович-Барський.

Дзвіниця 1798–1799.

Триверхий тризрубний храм.

У рад. часи закрита, відроджена з 1990

Церква Миколи Набережного 1775, арх-р І. Григорович-Барський; **Фролівський мон-р** XVII–XIX ст.; **Київська фортеця** XVIII–XIX ст.; **Колона Магдебурзького права** 1808, А. Меленський; **Гостиний двір** 1809–1829; **Церква св. Миколи на Аскольдовій горі** 1809.

1834 — відкриття Київського ун-ту.

Будівля Київського ун-ту («червоний корпус»), 1837–1843, арх-ри В. Беретті, О. Беретті.

Бот. сад ім. О. Фоміна КНУ, 22,5 га, 1839.

Інститут шляхетних дівчат, 1842, арх-р В. Беретті, нині Міжнародний центр к-ри та м-в (Жовтневий палац); **костел св. Олександра** 1842.

1846–1847 — діяльність Кирило-Методіївського т-ва.

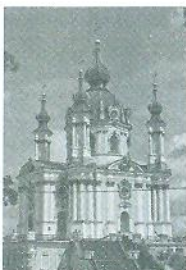
Пам'ятник князеві Володимиру, 1853, ск-ри П. Клодт (статуя), В. Демут-Малиновський (барельєфи), арх-р О. Тон. Володимирська гірка (гора). Неовізантизм. Найстаріший скульптурний пам'ятник Києва.

1873–1876 — діяльність Пд.-Зах. відділу Рос. геогр. т-ва. Маріїнський парк, 8,9 га, 1874.

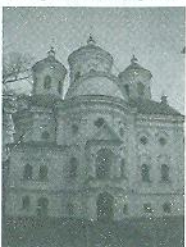
1875 — Сирецький дендропарк, 6,5 га.

Пам'ятник Б. Хмельницькому, 1888, ск-р Михайло Микешин, арх-р Володимир Ніколаєв, арх. стиль класичний. Установлений на Софіївській площі.

Буд. купецьких зборів 1882, арх-р В. Ніколаєв (Нац. філармонія).

Андріївська церква

Покровська церква

Будівля Київського ун-ту

П-к князю Володимиру

П-к Б. Хмельницькому

Володимирський собор (собор св. рівноапостольного вел. князя Володимира) 1862–1896. Арх-ри О. Беретті, І. Штром, П. Спарро, Р. Бернгард, К. Маєвський, В. Ніколаєв.

Неовізантійський стиль. Художники В. Васнецов, М. Пимоненко, М. Врубель, М. Нестеров, В. Замирайло, С. Костенко під заг. керівництвом проф. А. Прахова. Висота 49 метрів.

Оперний театр, з 1992 — Нац. опера України ім. Т. Шевченка, 1897–1901, арх-р Віктор Шретер. Заг. площа 60 тис. м². Місткість — 1304 глядачі. Розташований на вул. Володимирській, 50.

Нац. музей історії України, 1899 (буд. 1938, арх-р Й. Каракіс).

Нац. худ. музей, 1899, арх-р В. Городецький, 40 тис. експонатів.

Будинок з химерами, 1901–1903, **Миколаївський костел**, 1899–1909, арх-р В. Городецький.

Пед. музей, 1912, арх-р П. Альошин, 1917–1918 — буд. УЦР, з 1922 — Буд. вчителя (Музей Укр. революції 1917–1921 рр., 2009).

Буд. Нац. бібліотеки 1911–1914.

Нац. музей мистецтв ім. Варвари та Богдана Ханенків, 1919 (Музей Ханенків).

Нац. Києво-Печерський заповідник 1922, 144 споруди.

Нац. музей «Київська картинна галерея», 1922.

Аскольдова могила, некрополь, з 1934 парк (церква св. Миколи, Меморіал Героїв Крут).

Нац. заповідник «Софія Київська» 1934.

Нац. бот. сад ім. Миколи Гришка НАНУ, 130 га, 1935.

Будівля ВР УРСР (України), 1936–1939, арх-р В. Заболотний.

Повна висота 40 м.

Довжина гол. фасаду 48 м.

Довжина бічного фасаду 77 м.

Площа сесійної зали 650 м²

Пам'ятник Т. Шевченкові, 1939, ск-р М. Манізер.

Нац. музей Тараса Шевченка 1940.

Нац. музей нар. арх-ри та побуту України, 1969 («Пирогів»).

Володимирський собор

Оперний театр

Будинок з химерами

Будівля Верховної Ради України

Нац. палац м-в «Україна» 1970.

Володимирська гірка — парк-пам'ятка садово-паркового м-ва, 10,6 га, 1972.

Парк «Нивки» — парк-пам'ятка садово-паркового м-ва, 1972.

Сирецький гай — парк-пам'ятка садово-паркового м-ва, 194 га, 1972.

Феофанія — парк-пам'ятка садово-паркового м-ва, 1972.

Пам'ятник Лесі Українці 1973, ск-рка Г. Кальченко.

«Нац. музей історії України у Другій світ. війні. Меморіальний комплекс», 1981, зокрема скульптура «Батьківщина-мати», 102 м, ск-р В. Бородай.

Нац. музей бджільництва, 1980-і рр.

Пам'ятник засновникам Києва (Київ, Щек, Хорив і їх сестра Либідь), 1982, ск-р В. Бородай, арх-р Н. Фещенко.

Виготовлений із залізобетону, укритий міддю. Довжина човна 9 м, висота фігур братів 4,3 м, Либеді — 3,8 м.

2010 відреставрований.

Нац. музей л-ри України 1986 (колишня будівля Колегії П. Галагана).

Держ. іст.-арх. заповідник «Стародавній Київ», 175 га, 1987.

Бот. сад Нац. ун-ту біоресурсів і природокористування (частина Голосіївського лісу), 47,5 га, 1992.

Садово-парковий комплекс НАНУ «Феофанія», 257 га, 1992.

Український нац. музей «Чорнобиль», 1992.

Нац. історико-меморіальний заповідник «Биківнянські могили» 1994.

Держ. історико-меморіальний Лук'янівський заповідник 1994 (кладовище з 1878).

Нац. військ.-іст. музей України, 1995.

Пам'ятник М. Грушевському 1998, ск-р В. Чепелик.

Монумент Незалежності 2001, автор проекту А. Куш.

Пам'ятник Петрові Сагайдачному 2001, ск-ри В. Швецов, О. Сидорук, Б. Крилов.

Нац. культ.-мистецький і музейний комплекс «Мистецький арсенал», 2006.

Нац. прир. парк «Голосіївський», 10988,14 га, 2007 (Голосіївський ліс, Голосіївський парк ім. М. Рильського, урочище Бичок, урочище Теремки, заказник «Лісники», Святошинський лісопарк, 240 га, 1979).

Нац. музей Голодомору-геноциду 2008, автор проекту А. Гайдамака.

Нац. прир. парк «Залісся», 14836 га, 2009.

Пам'ятник засновникам Києва

Алімпій (бл. 1050–17.08.1114, там само), іконописець, лікар.

Павло Альошин (28.02.1881–7.10.1961, там само), арх-р, автор проекту Пед. музею (тепер Буд. учителя).

Дмитро Антонович (14.11.1877–12.10.1945, Прага), гром.-політ. і держ. діяч, історик м-ва, син В. Антоновича, активний член УЦР, організатор УВУ.

Олександр Архипенко (30.05.1887–25.02.1964, Нью-Йорк), видатний ск-р і живописець, представник кубізму, конструктивізму й абстракціонізму.

Дмитро Багалій (7.11.1857–9.02.1932, Харків), історик, голова Харківської міської думи (1914–1917), ак-к (1918, історія України), автор «Історії Слобідської України».

Олег Базилевич (6.07.1938–16.10.2018, там само), видатний футболіст і тренер, нападник київського «Динамо» (1957–1965), згодом тренер цього ж клубу (1974–1976, разом з В. Лобановським), тренер нац. збірної України (1992–1994).

Костянтин Басенко (1.01.1923–20.05.1973, там само), прозаїк.

Сергій Бердяєв (30.01.1860–19.11.1914, там само), поет, лікар.

Андрій Біба (10.08.1937), футболіст, півзахисник київського «Динамо» (1957–1967), футболіст року (1966).

Олег Бійма (19.04.1949), відомий кінорежисер, Шевч. пр. (1996) за серіали худ. телефільмів «Пастка», «Злочин з багатьма невідомими» за творами І. Франка.

Сергій Білокінь (1.07.1948–14.04.2023, Редвуд-Сіті, США), культуролог, бібліограф, джерелознавець, Шевч. пр. (2002) за працю «Масовий терор як засіб державного управління в СРСР».

Ніна Бічуя (24.08.1937), письменниця, перекладачка.

Олег Блохін (5.11.1952), видатний футболіст київського «Динамо» (1969–1988), гравець року (1973–1975), володар «Золотого м'яча» (1975), провів найбільше матчів у чемпіонатах СРСР і забив найбільше м'ячів, тренер збірної України (2003–2007, 2011–2012), нар. депутат (1998–2006).

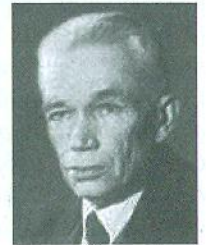
Олександр Богомолець (24.05.1881–19.07.1946), видатний учений, гром. діяч, заклав основи геронтології, ак-к (1929, патофізіологія), президент ВУАН (АН УРСР; 1930–1946).

Михайло Брайчевський (6.09.1924–23.10.2001, там само), відомий історик, археолог, мистецтвознавець, гром. діяч, учасник нац.-культ. відродження.

Олексій Братко-Кутинський (26.11.1926–8.06.1993, там само), філософ, письменник, психолог, гром. діяч, автор наук. праць, серед них «Феномен України».

Міхайл (Михайло) Булгаков (15.05.1891–10.03.1940, Москва), рос. письменник, противник укр. нац. руху, мав шовіністичні погляди.

Артемій Ведель (Ведельський; 1767, за іншими даними 1770, 1772–26.07.1808, там само), видатний комп-р, хорівий диригент, співак, автор 29 церк. концертів.

О. Богомолець

Олександр Вертинський (21.03.1889–21.05.1957, Ленінград), рос. артист естради, перебував в еміграції (1919–1943).

Петро Вінс (1.05.1956), реліг. дисидент, син Г. Вінса, член УГГ (1977), політв'язень (1978–1979), емігрував, повернувся.

Максиміліан Волошин (Кириєнко-Волошин; 28.05.1877–11.08.1932, Коктебель), рос. поет і художник.

Леся Воронина (Олена Вороніна; 21.03.1955), письменниця.

Марина В'язовська (2.12.1984), математикиня, Медаль Філдса (2022).

Ольга Гейко-Матусевич (9.09.1953), філологиня, учасниця правозахисного руху, членкиня УГГ (1977), політв'язнена в рад. тюрмах і концтаборах (1980–1983, 1983–1986).

Йосип Гермайзе (Гермайзе; 4.08.1892–22.09.1958, Саратов), історик, педагог, репресований у справі «СВУ», помер на засланні.

Рейнгольд (Ернест) Глієр (11.01.1875–23.06.1956, Москва), комп-р, диригент, педагог, муз.-гром. діяч.

Вадим Гомоляка (30.10.1914–7.05.1980, там само), комп-р, автор музики до кінофільму «За двома зайцями», семи балетів.

Володимир Горовиць (1.10.1903–5.11.1989, Нью-Йорк), визначний американський піаніст, з 1925 – у США, з 1995 у Києві проводиться конкурс піаністів його пам'яті.

Віктор Гошкевич (21.03.1860–2.03.1928, Херсон), археолог, красзнавець, гром. діяч, публіцист, редактор.

Леонід Грабовський (28.01.1935), комп-р, емігрував у США.

Ярослав Григоренко (12.10.1927–18.01.2022, там само), фізик, ак-к (1992, механіка).

Дмитро Григорович (25.01.1883–26.07.1938, Москва), авіаконструктор, творець першого гідроплану.

Олексій Гуляєв (1.03.1863–27.11.1923, там само), юрист, ак-к (1923, цивільне право).

Семен Глузман (30.09.1946), психіатр, правозахисник, дисидент, політв'язень рад. тюрем і концтаборів (1972–1982).

Семен Гудзенко (5.03.1922–12.02.1953, Москва), рос. поет.

Олександр Дейч (13.05.1893–8.04.1972, Москва), письменник, літературознавець, перекладач, писав переважно рос. мовою.

Лариса Денисенко (17.06.1973), письменниця, адвоката.

Ірина Дерюгіна (11.01.1958), видатна спортсменка, абсолютна чемпіонка світу з худ. гімнастики (1977, 1979), тренерка.

Микола Дилецький (бл. 1630–1690, Москва), комп-р, хоровий диригент, автор праці «Грамагика музикальна» (1675).

Леся (Людмила) Дичко (24.10.1939), комп-рка, Шевч. пр. (1989) за ораторії «І нарекоша ім'я Київ...», «Індія – Лакшмі», кантату «У Києві зорі».

Михайло Донець (23.01.1883–10.09.1941, там само), визначний співак (бас), театр. діяч, створював Укр. оперу, розстріляний.

Ростислав Доценко (19.04.1931–24.10.2012, там само), перекладач, літ. критик, мовознавець, політв'язень (1953–1963).

Людмила Драгоманова (Кучинська; 1842–16.05.1918, там само), гром.-культ. діячка, перекладачка, дружина М. Драгоманова.

Ілля Еренбург (27.01.1891–31.08.1967, Москва), рос. письменник, автор повісти «Відлига», спогадів «Люди, роки, життя» (1965).

Федір Ернст (9.11.1891–28.10.1942, Уфа), історик м-ва, педагог, репресований (1933, 1941), загинув в ув'язненні.

Владислав Єрко (1.07.1962), маляр, ілюструє дит. книги.

Людмила Єфименко (25.09.1951), відома кіноакторка, дружина Ю. Ілленка, нар. артистка України (2008), мати Пилипа й Андрія Ілленків.

Ролі у фільмах «Лісова пісня. Мавка», «Легенда про княгиню Ольгу», «Гетьманські клейноди», «Молитва за гетьмана Мазепу» та ін.

Ірина (Трайда) Жиленко (28.04.1941–3.08.2013, там само), відома поетеса, журналістка, мемуаристка, «шістдесятниця», дружина В. Дрозда, Шевч. пр. (1996) за зб. віршів «Вечірка у старій винарні».

Богдан Жолдак (13.02.1948–31.10.2018, там само), письменник.

Микола Засеев-Руденко (1.06.1933–24.10.2021, там само), режисер, постановник фільмів «Москаль-чарівник», «Чорна рада», «Запорожець за Дунаєм».

Володимир Іконников (21.12.1841–26.11.1923, там само), історик, педагог, ак-к Петербурзької АН (1914), УАН (1921, історія).

Світлана Йовенко (20.09.1945–7.11.2021, там само), поетеса.

Міла Йовович (17.12.1975), відома американська акторка.

Володимир Кисельов (5.03.1922–26.02.1995, там само), письменник, батько Л. Кисельова.

Леонід Кисельов (21.09.1946–19.10.1968, там само), відомий поет, син В. Кисельова, автор зб. «Вірші», «Остання пісня».

Богдан (Федір) Кістяківський (16.11.1868–29.04.1920, Катеринодар), учений, син О., брат В. та І. Кістяківських, один з організаторів УАН, ак-к (1919, правознавство).

Володимир Кістяківський (12.10.1865–19.10.1952, Москва), фізико-хімік, педагог, син О., брат Б. та І. Кістяківських, ак-к (1919, хімія), засновник колоїдної електрохімії.

І. Жиленко